

Boj USA za nezávislosť, občianska vojna

Boj amerických osád za nezávislosť, vznik USA. Príčiny, priebeh a dôsledky vojny Juh proti Severu. Významné osobnosti amerických dejín.

1. Prví osadníci

Počiatkové pokusy Francúzov i Angličanov založiť osady stroskotali. Prvé kolónie vznikli až počiatkom 17. storočia.

Francúzi a Holanďania

V roku 1604 začali Francúzi budovať v dnešnom Novom Škótsku Port Royal. Rozvoj francúzskeho kolonizačného úsilia nastal najmä po príchode Samuela de Champlaina. Francúzi si rýchlo uvedomili význam rieky Svätého Vavrinca ako najlepšej cesty do vnútrozemia. Pri ústí rieky Champlain založil pevnosť, pri ktorej v roku 1608 vznikol Québec. Dostal sa až do oblasti Veľkých jazier. Francúzsky objaviteľ ako Jacques Marquette, Louis Jolliet a Robert La Salle Cavalier prenikli hlboko do amerického vnútrozemia. Robert La Salle preskúmal rozsiahle územia a pomenoval ich podľa kráľa Ludovíta XIV. (Louisiana). Podarilo sa mu splaviť riekou Mississippi a pri jej ústí Francúzi založili v roku 1718 New Orleans. Vybudovali sieť pevností siahajúcu od súčasných kanadských hraníc až k Mexickému zálivu.

Svoje nové geografické poznatky využívali Francúzi najmä na obchod s kožušinami a kožami. Menej sa venovali rozvoju poľnohospodárstva.

Rovnako ako Francúzi podnikali výpravy k pobrežiu Severnej Ameriky aj Holanďania. Najvýznamnejším objaviteľom bol anglický moreplavec Henry Hudson, ktorý pracoval pre holandskú Východoindickú spoločnosť. V roku 1609 sa dostal do Newyorského zálivu a preskúmal riekou, ktorá dnes nesie jeho meno (Hudson river – New York). V priebehu niekoľkých rokov vyslali Holanďania viacero obchodných plavidiel do tejto oblasti, ktorú pomenovali Nové Holandsko. Na ostrove Manhattan založili obchodné základne. Z dôvodu veľmi výnosného obchodu s kožušinami Holanďania začali kolonizovať nové územia až od roku 1924. O rok neskôr založili mesto Nový Amsterdam (dnešný New York). Osadníci však mávali časté vojenské spory s domorodým obyvateľstvom a vnútorná nestabilita viedla k tomu, že kolónia sa nestala takou stabilnou ako boli neskoršie.

Angličania

Angličania kolonizovali najmä sever východného pobrežia. Na pôde Virginie založili v roku 1607 mesto Jamestown, pomenované podľa kráľa Jakuba I (James I.). Anglická kolonizácia pokračovala v roku 1620, kedy skupinka Angličanov z mesta Plymouth, odpadlíkov Anglikánskej cirkvi (Puritáni), získala právo usadiť sa vo Virginii. Nedorazili však do Virginie, ale ich loď Mayflower (na jej palube bolo 102 ľudí) zakotvila na pobreží dnešného štátu Massachusetts. Neskôr osadníci založili novú kolóniu Plymouth, pomenovanú podľa mesta ich pôvodu. Zriadenie kolónie Plymouth bolo aj podnetom pre kolonizáciu Nového Anglicka (názov pre územie, na ktorom sa dnes rozprestiera 6 federálnych štátov USA), ktoré osídľovali najmä Puritáni, ktorých charakterizovala strohá zbožnosť, podnikavosť, sporivosť, pracovitosť a odolnosť.

V rokoch 1629 - 1630 bol založený Massachusetts, neskôr Rhode Island a v roku 1636 Connecticut. Hlavným strediskom Nového Anglicka sa stalo mesto Boston v kolónii Massachusetts. V nových kolóniách pôsobila samostatná vláda, na ktorej čele stál volený guvernér.

V roku 1632 bol založený Maryland, ktorý sa stal útočiskom anglických katolíkov. O 31 rokov neskôr bola založená Severná a Južná Karolína. Nové Holandsko, ktoré ležalo medzi Novým Anglickom a Virginiou, bolo po

porážke Holanďanov anektované v roku 1664. Angličania ho rozdelili na dve kolónie, ktoré dostali mená New York a New Jersey. V roku 1779 bol založený New Hampshire. O tri roky neskôr dostal vodca sekty kvakerov (angl. to quake - triasť sa) William Penn rozsiahle územia, ktoré dostali názov Pensylvánia.

Osadníci

Motívy vyst'ahovalectva boli rôzne - od túžby po rýchlom zbohatnutí či získaní pôdy cez snahu uniknúť pred zákonom až po náboženské dôvody.

Vzťah osád k materskej zemi bol rôznorodý. Viaceré mali vlastnú správu - tzv. samosprávne osady. Londýnska vláda väčšinou nezasahovala do problémov samosprávy, ktorú si volili sami osadníci.

Obchodný ruch sa rozvíjal hlavne v kolóniách v strednej a severnej časti pobrežia. Na juhu bol rast veľkých miest omnoho pomalší ako na severe, významnými strediskami boli len **Baltimore** a **Charleston**.

Zvláštnu skupinu ľudí tvorili tzv. **hraničari** (pioneer – pionieri, priekopníci). Zaberali novú pôdu smerom na Západ (napr. Daniel Boone). Hlavnú prekážku pre nich predstavovali okrem divokej prírody hlavne Indiáni.

Medzi puritánskym obchodníkom z **Bostonu**, pennsylvánskym farmárom, plantážnikom z **Virgínie** a pionierom zo západu boli veľké rozdiely, ale spájali ich pomery, ktoré boli všade oveľa demokratickejšie než v materskej zemi. Samosprávy týchto osád boli protiváhou kráľovskej moci, predstavovanej guvernérmi.

Značný kultúrny rozvoj predstavovalo založenie **Harvardskej univerzity** v **Cambridge** (Massachusetts) v roku **1636** a **Yalskej univerzity** v roku **1701**

2. Boj amerických osád za nezávislosť, vznik USA.

Anglicko-francúzske spory

Nástup **Márie II.** (**1688**) a neskôr **Williamu III.** (**1695**) na anglický trón znamenal obrat v anglickej zahraničnej politike. Tá bola za **Karola II.** a **Jakuba II.** pro-francúzska. Noví panovníci však museli čeliť vojenskej sile Francúzska, ktoré sa stalo hlavným súperom koloniálnej ríše. Nasledujúce boje a preťahovanie sa o moc, ktoré trvali takmer celé storočie, sa zväzali v rôznych častiach sveta. Toto súperenie sa prenieslo i na americký kontinent.

Francúzsko malo v tomto konflikte na svojej strane niekoľko výhod. Francúzi mali pomerne dobre organizovanú správu a riadenie svojich dŕžav. Vojsko bolo veľmi disciplinované a na svojej strane malo aj viacero domorodých kmeňov.

Britské kolónie medzi sebou spolupracovali len veľmi ojedinelo. Takmer vôbec nevytvárali spojenectvá s indiánmi a ich vojenská sila bola málopočetná. Na druhej strane mali však Angličania výhodu v počte osídlencov. Kým do anglických osád prichádzali desaťtisíce prisťahovalcov z britských ostrovov a bol tu vysoký populačný rast, vo francúzskych dŕžavách sa v dôsledku zanedbávania poľnohospodárstva a nedostatku ľudí nevytvorila dostatočná hospodárska základňa. Koncom roku **1750** mali Angličania populačnú výhodu 30 : 1.

Prvé konflikty medzi mocnosťami sa vďaka diplomácii **Irokézskej ligy**, zoskupeniu piatich (neskôr šiestich) irokézskych kmeňov, ktoré obývali územia medzi anglickými a francúzskymi kolóniami, skončili nerozhodne.

V tomto súperení dvoch veľmocí bolo významné britské víťazstvo vo **vojne o španielske dedičstvo** v roku **1713**. **Vojny o rakúske dedičstvo** (**1740-1748**) znamenali návrat bojov, ktoré boli definitívne rozhodnuté až počas **sedemročnej vojny** (**1756-1763**). V roku **1759** padol **Québec**, kapitulácia **Montrealu** (**8.9.1760**) znamenala koniec bojov na pôde **Severnej Ameriky**. Po podpise mierovej zmluvy v **Paríži** vo februári **1763** prestalo francúzske koloniálne panstvo v Severnej Amerike existovať (okrem nevelkých ostrovov Guadeloupe, Martinique, St. Pierre, Miquelon). Británia získala celé územie od Hudsonovho k Mexickému zálivu.

Vývoj v kolóniách – narastanie nespokojnosti

Londýnska vláda pomerne dlho nezasahovala do hospodárskeho vývoja osád, ale počiatkom **18. stor.** v súlade so zásadami **merkantilizmu** (Podľa zásad merkantilizmu jediným spôsobom ako zvýšiť štátne bohatstvo bolo získanie veľkého množstva drahých kovov. Štáty, ktoré drahé kovy neprodukovali, sa sústreďovali najmä na zvýšenie aktívnej obchodnej bilancie, teda snažili sa o výraznú prevahu vývozu nad dovozom. To sa dalo dosiahnuť len rastom výroby a

obmedzovaním dovozu najmä luxusných predmetov.) začali byť kolónie chápané ako zdroj surovín a vhodné odbytisko. Zámerne bol brzdený rozvoj priemyslu v osadách. Vývoz kožušiny, dreva, tabaku, ryže, bavlny, kovov a iných surovín bol možný len do Británie (nie rovno na iné európske trhy). V roku **1733** prijal londýnsky parlament zákon, ktorý Američanom zakazoval kupovať melasu (cukrový roztok) na ostrovoch **francúzskych Antíl**. Tým by Američania prišli o veľké zisky z tzv. **trojuholníkového obchodu**: Z antilskej melasy, ktorá sa dováža do amerických miest sa vyrábala rum. Ten sa exportoval do západnej Afriky, kde sa zaň kupovali **otroci**, ktorých sa neskôr ocitli ako tovar na amerických trhoch.

Keďže spočiatku nebol tento zákon dodržiavaný, v amerických vodách boli rozmiestnené britské lode odchyťajúce pašerákov. Juh dodával výrobky priamo do Británie, takže nebol závislý na melase dovážanej z Antíl, lenže rozdiel medzi cenou vyvážanej suroviny a hotových výrobkov dovážaných z Európy spôsobil, že sa plantážnici zadlžili. Dlhý boli neuveriteľne vysoké (napr. vo Virgínii tvorili až dvadsaťnásobok hodnoty peňazí, ktoré boli v obehu). Kolónie začali okolo roku **1730** vydávať vlastné bankovky, ale v roku **1764** londýnska vláda zakázala platiť nimi dlhy. Ďalšie pobúrenie vyvolal kráľovský výnos z roku **1763**, ktorý zakázal osadníkom prenikať za **Appalačské pohorie** (na západ od Alleghanu - eligén). Formálnym dôvodom bola snaha zabrániť zrážkam s Indiánmi, ale v skutočnosti sa londýnska vláda bála, aby sa jej kolonisti nevymlkli spod kontroly.

Londýnska vláda sa rozhodla rozmiestniť v amerických kolóniách armádu v počte 10 000 mužov. Náklady na jej udržiavanie mali z jednej tretiny hradíť osadníci. Keďže sa snemy jednotlivých kolónií nevedeli dohodnúť, akým spôsobom získajú potrebné financie, londýnsky parlament r. 1765 schválil **Zákon o kolkovnom**. Na všetky noviny, právne listiny atď. bolo treba mať kolky. Krátko nato boli zavedené nové clá na niektoré tovary dovážané do amerických osád. Postup Londýna vyostřil vzťahy medzi kolonistami a materskou krajinou. Často boli kráľovskí vyberači fyzicky ohrozovaní a ľudia kolky pálili. V dôsledku tohto bojkotu bol zákon odvolaný, ale zároveň bol prijatý tzv. **výslovný zákon**, ktorý parlamentu umožňoval schvaľovať opatrenia pre kolónie, aj keď v ňom neboli zastúpené. Vznikali rôzne organizácie – napr. **Synovia slobody**, **Dcéry slobody**, ktorých úlohou bolo zjednotiť odpor ľudu. Osvedčili sa pri bojkote tzv. **Townshendových zákonov**, ktoré zaviedli clo na dovoz papiera, čaju, skla, farbív a pod. Zo ziskov mali byť platení sudcovia a úradníci, dovtedy finančne závislí na samosprávach. V roku 1770 boli zákony zrušené (okrem cla na čaj). Tomu však predchádzal „**Bostonský masaker**“, kedy britskí vojaci zastreli piatich protestujúcich obyvateľov **Bostonu**. V decembri 1773 (16. 12. 1773) vzbúrení osadníci, preoblečení za indiánov, v Bostone nahádzali stovky (343) debien čaju do mora, aby tak dali najavo svoju nespokojnosť s colnými poplatkami. „**Bostonské pitie čaju**“ nadšene privítali obyvatelia kolónií na celom pobreží. Naopak, Británia posilnila svoje vojská na americkom kontinente a prijala niekoľko tvrdých opatrení namierených proti kolóniám. Pre anglického kráľa **Juraja III.** to bola vhodná zámienka pre zavedenie tvrdých opatrení na potlačenie amerického odporu. Bola zrušená ústava osady **Massachusetts**, guvernéra dosadila londýnska vláda, **Bostonský prístav** bol uzavretý až do nahradenia škody a v roku 1774 bol vydaný zákon, podľa ktorého mali byť dôstojníci koloniálnej armády obvinení z vraždy „pri výkone povinnosti“ súdení v Británii. Postup Británie vyvolal v osadách hnev a rozhorčenie.

Kontinentálne kongresy a Deklarácia nezávislosti

V októbri 1774 (5. 9. 1774) sa vo **Philadelphii** zišli zástupcovia 12 kolónií (všetky okrem Georgie) na **prvom kontinentálnom kongrese**, aby prerokovali otázky spojené so spoločnou obranou svojich záujmov. Výsledkom kongresu bola **Deklarácia práv a sťažností** požadujúca právo väčšej nezávislosti kolónií od Británie. Osadníci začali vytvárať ozbrojené milície, nakupovali zbrane a prebiehal vojenský výcvik dobrovoľníkov. K prvému ozbrojenému stretnutiu medzi vzbúrencami a anglickým vojskom došlo v **bitke pri Concorde** v **apríli 1775**.

Dňa **10. mája 1775** sa vo **Philadelphii** zišiel **druhý Kontinentálny kongres**, ktorý svoje vojská vyhlásil za americkú kontinentálnu armádu. Veliteľom amerických vojsk sa stal plantážnik **George Washington** z Virgínie. Akonáhle však prišla zima alebo doba žatvy, farmári odchádzali domov, a tak sa Washingtonovi armáda niekoľkokrát takmer rozišla.

Okrem toho kongres schválil distribúciu nových peňazí a zriadil regionálne vlády. Hlavnými predstaviteľmi druhého Kontinentálneho kongresu boli **G. Washington, Thomas Jefferson, Benjamin Franklin a John Adams**.

Anglický kráľ **Juraj III.** odmietol akékoľvek

vyjednávanie s americkými rebelmi, a tak sa zápas za práva osadníkov zmenil na boj za nezávislosť a práva Američanov.

Prerušenie zväzkov s Veľkou Britániou nachádzalo medzi osadníkmi čoraz viac nadšených stúpcov. Po vojenských úspechoch Washingtona na jar 1776 (V roku 1776 vznikla aj americká vlajka.) sa na kongrese vo **Philadelphii** rokovalo o osamostatnení amerických kolónií. Dôležitý bol aj vplyv spisu **Zdravý rozum** od **Thomasa Paina**, ktorý vyhlásil právo na nezávislosť za jedno zo základných ľudských práv. Päťčlenný výbor (najdôležitejší predstavitelia – **Jefferson, Franklin, Adams**) vypracoval **Deklaráciu o nezávislosti** a **4. júla 1776 vznikli Spojené štáty americké**. Kongres v novembri 1777 schválil prvú **Ústavu Spojených štátov**, tzv. **Konfedačné články**. Tá ale nezaistovala existenciu silnej ústrednej vlády.

Britská porážka

Briti nedokázali ani s pomocou čerstvých síl zdolať americkú rebéliu. Začiatkom roka 1777 (tzv. „rok troch šibeníc“) sa im síce podarilo obsadiť **New York** a o niekoľko mesiacov sa zmocnili **Philadelphie**, ktorú Kongres musel narychlo opustiť. Tieto úspechy Britov boli len dočasné, pretože nadšene bojujúci Američania prinútili **17. októbra 1777** pri **Saratoge** obklúčený zbor **generála Burgoyna**, aby sa vzdal. Víťazstvo pri **Saratoge** viedlo vo februári nasledujúceho roku k podpísaniu spojeneckej zmluvy medzi Spojenými štátmi a Francúzskom (Americkým diplomatickým zástupcom vo Francúzsku bol **Benjamin Franklin** – d'Alembert – muž, ktorý „vyval blesk nebesám a žezlo tyranom“), čo podstatne ovplyvnilo ďalší priebeh vojny. **Veľká Británia** odpovedala vypovedaním vojny Francúzsku, čo len zhoršilo jej situáciu na americkom kontinente. Koncom roku 1778 obsadili Briti prístav **Savannah** a **Charleston**. Francúzske loďstvo účinne blokovalo prísun britských síl. Francúzsky expedičný zbor pod velením vynikajúceho **generála Rochambeau**, sa na americkom kontinente vylodil v roku 1779 a výrazne pomohol Američanom k rozhodujúcemu víťazstvu. Okrem toho Spojeným štátom poskytli podporu aj Španielsko a Nizozemsko. Prišli aj mnohí dobrovoľníci (**Lafayette, Tadeusz, Kosciuszko**). Ruská cárovna požadovala dodržiavať námornú neutralitu, tým pádom nemohla Veľká Británia zasahovať proti cudzím lodiam v amerických vodách, pokiaľ neviezli

zbrane. Nakoniec veliteľ britských síl **lord Cornwallis** **19. októbra 1781** v **Yorktowne** kapituloval. Británia bola nútená rokovať o mieri. Mierová zmluva medzi Britmi a Američanmi a ich spojencami bola podpísaná vo **Versailles** **3. septembra 1783**. Veľká Británia uznala **nezávislosť Spojených štátov** a ich západnú hranicu na rieke **Mississippi**, Francúzsko získalo **Senegal v Afrike** a **Tobago v Karibskom mori**, **Španielom** bola vrátená **Florida** a **ostrov Menorca v Stredomorí**.

Povojnová situácia

Tým sa však problémy USA neskončili. Na základe článkov konfederácie nemohla ústredná vláda rozhodujúco ovplyvňovať hospodársky a politický život zeme, inflácia dosiahla katastrofálnych rozmerov a domáca výroba trpela konkurenciou britského tovaru. V roku **1786** vypuklo povstanie farmárov a mestskej chudoby pod vedením **Daniela Shaysa**.

Hlavným úlohou bolo zriadenie a sformovanie vlády, ktorá by spojila jednotlivé štáty do silnej únie. Koncom **80. rokov 18. storočia** sa Američania nakoniec zmierili so silnejšou ústrednou vládou. Hrozbu vojny o nové územie na Západe odvrátilo rozhodnutie Kongresu v roku **1787**, podľa ktorého bolo vyhlásené za majetok celej Únie. **Nová ústava** bola schválená **17. septembra 1787** a slávnostne vyhlásená **4. marca 1789**. Posilnila moc ústrednej vlády, zabezpečila rozdelenie moci na zákonodarnú, výkonnú a súdnu. Najvyšším orgánom štátu sa stal dvojkomorový **Kongres**.

Kongres USA

Mohol vyhlasovať vojnu, mier, vypisovať pôžičky, menovať veliteľov. Dôležité rozhodnutia muselo schváliť najmenej 9 z 13 štátov. Finančne bol úplne závislý na jednotlivých štátoch.

Kongres je tvorený dvoma komorami. **Snemovňa reprezentantov** (pomerné zastúpenie, volený všetkými obyvateľmi) a **Senát** (každý štát má právo 2 zástupcov).

Výkonná moc bola sústredená do rúk prezidenta voleného nepriamo na 4 roky (platí doteraz). Občania najprv zvolia tzv. **voliteľov** (je ich 535), ktorí volia prezidenta. V sporných otázkach presahujúcich právomoci súdov jednotlivých štátov rozhodoval **najvyšší súdny dvor**, ktorého členovia boli menovaní na doživotie. Prvým prezidentom sa stal **George Washington**, prvým viceprezidentom **John Adams**. V roku **1790** dosahoval počet obyvateľov USA (žili väčšinou na vidieku) 4 milióny, čo bolo v porovnaní so štátmi v Európe relatívne málo (Francúzsko v roku 1780 – 25 mil., VB – 11 mil., Rakúsko – 16 mil., Rusko – 11 až 30 mil.)

Po vojne sa začalo rozhodovať o ďalšom hospodárskom rozvoji USA. Jedna skupina pod vedením **Thomasa Jeffersona** bola za rozvoj poľnohospodárstva a propagovala zahraničnú orientáciu na Francúzsko. Druhá skupina na čele s **Alexanderom Hamiltonom** prebojovala priemyselnú cestu vývoja.

3. Občianska vojna v USA

Vojna medzi severnými a južnými štátmi USA (**1861-1865**). Navonok išlo o konflikt v otázke, či zachovať, alebo zrušiť otroctvo. Po víťaznej vojne amerických osád sa utvorili priaznivé podmienky najmä pre rozvoj poľnohospodárstva. K jeho rozvoju prispelo i rozširovanie územia Spojených štátov. V prvej polovici **19. st.** kúpami a výbojmi sa územie USA strojnásobilo.

Rozdiely medzi priemyselným Severom a poľnohospodárskym Juhom

Vývoj USA nebol rovnomerný. Systém južných štátov bol založený na práci otrokov na plantážach. Počet otrokov tu pred vypuknutím vojny dosiahol 4 milióny. Severné štáty budovali priemysel, ktorý si vyžaduje slobodnú pracovnú silu, a otrokárstvo na svojom území postupne stavali mimo zákona. Boj za zrušenie otroctva podporovali aj farmári, ktorí sa chceli zmocniť pôdy na západe, ktorá bola vo vlastníctve plantážnikov. Zakladali tajné organizácie, ktoré umožňovali černochoch utiecť z Juhu do Kanady. V roku **1859** sa farmár **John Brown** z **Virginie** pokúsil vyvolať povstanie otrokov na Juhu. Povstanie bolo potlačené a Brown popravený. Rozpory medzi severnými a južnými štátmi však trvali už niekoľko desaťročí pred vojnou. Priemyselný a obchodný Sever si želal pevnú menu a tvrdú ochranársku colnú politiku, aby mohol konkurovať vyspelejšiemu anglickému priemyslu. Plantážnici Juhu potrebovali skôr nízke clá a slabšiu menu, aby mohli vyvážať svoje produkty a dovážať anglický priemyselný tovar. Dlhoročné trpezlivé politické urovnávanie a kompromisy sa zasekli práve na otázke otroctva.

Amerika v tých rokoch prežívala búrlivý územný rozmach. Prijatie nového štátu do zväzku Únie bolo vždy zvratom v krehkom, zložito dosiahnutom pomere hlasov medzi otrokárskymi a protiotrokárskymi štátmi, a preto sa

rozpory postupne vyhraňovali (missourisky kompromis r. 1820, prijímanie Texasu v r. 1845, spory o charakter Kalifornie v r. 1850). Hlavnú úlohu začali zohrávať dva protiotrokárske programy: radikálni bojovníci za zrušenie otroctva - **abolicionisti** a novosformovaná zmierlivejšia **Republikánska strana** s hovorcom **Abrahamom Lincolnom**. Povestnou poslednou kvapkou sa stal spor o charakter územia **Kansasu**. Zmenil sa na preteky, či ho skôr osídlia ľudia zo Severu, alebo z Juhu. Podľa zákona totiž platila zásada zvrchovanosti ľudu každého štátu (jeho, a nie centrálné orgány Únie mali právo rozhodnúť o zavedení či nezavedení otroctva).

Vznik Únie a Konfederácie

R. 1860 zvíťazila v prezidentských voľbách Republikánska strana. Odpoveďou bolo postupné odčlenenie 11 štátov zo zväzku USA. Tie 4. 2. 1861 vyhlásili tzv. **konfederované americké štáty (Konfederáciu)**. Otvorený vojenský konflikt medzi nimi a Úniou vypukol v Južnej Karolíne útokom konfederovaných na vojenskú pevnosť, ktorá zostala verná Únii (Sumter, 12. 2. 1861).

Priebeh občianskej vojny v USA

V niekoľkoročnej krvavej vojne mala spočiatku prevahu armáda Juhu vedená skvelými veliteľmi (**Robert E. Lee**). Hrozilo, že obsadí hlavné mesto severných štátov **Washington**. Majitelia textilných tovární na Severe pašovali bavlnu z Juhu a za ňu predávali plantážnikom zbrane. V roku 1862 však vojská Severu prešli do protiútok. V druhej etape sa naplno prejavila väčšia hospodárska a demografická sila Severu. Po úspešných ťaženiach generálov Únie (**Ulysses S. Grant, William T. Sherman**) a dôležitých víťazstvách v bitkách pri **Gettysburgu** (1.-3. 6. 1863), **Chatanooge** (23.-25. 11. 1863), obsadení **Atlanty** (1864) a **Savannah** (1864), v apríli 1865 dobylo vojsko Severu hlavné mesto konfederácie **Richmond** a armáda Juhu sa vzdala. Kapitulácia bola podpísaná 9. 4. 1865 pri **Appotomaxe**.

Ešte v priebehu vojny bolo vydané známe **Lincolnovo Vyhlásenie o oslobodení otrokov**, ktoré zrušilo otroctvo aj v štátoch Konfederácie (22. 9. 1862). V máji 1862 **Lincoln** podpísal **Homestead act** - zákon o pôde - zaručujúci každému úsidlencovi na Západe 160 akrov voľnej pôdy.

Po obrovských ľudských obetiach (620 000 obetí, doteraz najväčší počet padlých v histórii USA) sa vojna skončila víťazstvom Severu a upevnením federálnej moci Únie. Mnohé mestá boli zničené. Spojené štáty boli znovu zadĺžené. Porazené štáty Juhu prešli zložitým a bolestným obdobím (tzv. rekonštrukcia USA). Spočiatku boli pod vojenskou kontrolou, rozdelené do piatich vojenských okresov. Len postupne boli znovu prijímané do Únie a ich biele obyvateľstvo znovu získavalo politické práva občanov Únie.

Obdobie rekonštrukcie

Roky 1865-1877 sa nazývajú **obdobím rekonštrukcie** (obnovy). Cieľom bolo odstrániť hospodárske a politické rozdiely medzi Severom a Juhom a utvoriť jednotný národný trh. Napriek odporu plantážnikov podstata programu bola splnená. USA sa za pomerne krátky čas stali priemyselnou svetovou veľmocou.

4. Niektoré významné osobnosti USA v období Americkej revolúcie a občianskej vojny

George Washington, americký generál, politik, v rokoch (1789-1797) prvý prezident USA. Pochádzal z **Virgínie**. Jeho otec bol farmárom. V roku 1751 sa stal majorom virgínskej milície. Od roku 1759 bol členom občianskeho zhromaždenia vo Virgínii a jedným z predstaviteľov opozičného hnutia amerických kolónii proti Veľkej Británii. Bol účastníkom 1. a aj 2. Kontinentálneho kongresu a práve ten ho v lete 1775 vymenoval za hlavného veliteľa amerických vojsk. Washingtonove víťazstvo v decembri 1776 pri **Trentote** bolo začiatkom obratu v americkej vojne o nezávislosť. Nasledovala víťazná **bitka pri Saratoge** (17.10.1777) a podpis spojeneckej zmluvy s Francúzskom. Vďaka francúzskej námornej pomoci zvíťazili Washingtonove vojská v rozhodujúcej **bitke pri Yorktowne** (19.10.1781). V roku 1787 Washington predsedal Filadelfskému konventu, ktorý schválil revidovanú ústavu Spojených štátov amerických. Dvadsať mesiacov po schválení ústavy bol jednomyseľne zvolený za **prvého prezidenta Spojených štátov amerických**. Vytvoril vládu. Ministrom financií (Secretary of the Treasury) sa stal Alexander Hamilton a ministrom zahraničných vecí (Secretary of state) Thomas Jefferson. Založením Národnej banky USA (Bank of the United States) podporoval fiškálnu politiku navrhovanú Hamiltonom. Znížil štátny dlh a zaviedol spotrebnú daň, najmä na alkohol. V roku 1792 ho zvolili na druhé funkčné obdobie.

Benjamin Franklin, významný americký autor, diplomat, filozof, vedec a vynálezca, sa narodil **17. januára 1706** v **Bostone** (Massachusetts). Už ako mladý bol pomerne sčítaný a začal uverejňovať svoje vlastné články v novinách jeho brata Jamesa. Pretože v jeho článkoch zobrazoval kritiku anglickej vlády, boli noviny na čas zakázané a jeho brat uväznený. Provinčný guvernér Filadelfie ho podporoval v dokončení štúdia tlače, za ktorým odišiel do Anglicka. Po návrate založil tlačiareň a kúpil a stal sa vydavateľom filadelfských novín (Pennsylvania Gazette). Premenil ich na populárne a moderné noviny. Bol zainteresovaný vo viacerých verejných projektoch. V roku **1731** založil vo Philadelphii prvú americkú knižnicu určenú pre verejnosť. Preslávil sa aj ako významný vynálezca. Stal sa zakladateľom prvej firmy, ktorá obchodovala so zemným plynom. Postaral sa o vydláždenie ulíc Philadelphie a zriadenia pouličného osvetlenia (práve pomocou zemného plynu). Vynašiel napr. hromozvod, kondenzátor. Zúčastnil sa aj na založení Pennsylvánskej univerzity. Po vypuknutí vojny za nezávislosť sa vrátil späť do USA. Stal sa členom päťčlennej komisie, ktorá navrhovala **Deklaráciu nezávislosti USA**. Bol vyslaný do Francúzska, aby nadviazal najmä ekonomické styky a požiadal o finančnú pomoc. Keďže získal veľkú popularitu a bol rešpektovaný vo francúzskom spoločenskom živote niesol hlavnú zásluhu na podpísaní spojeneckej zmluvy medzi americkými kolóniami a Francúzskom. Tak isto, spoločne s J. Adamsom a J. Jayom, bol prítomný pri podpísaní mieru s Veľkou Britániou **3. septembra 1783** vo Versailles.

Thomas Jefferson bol jeden z vodcov americkej revolúcie. Tak isto patril medzi autorov Deklarácie nezávislosti. V rokoch **1801 - 1809** pôsobil ako tretí prezident Spojených štátov amerických. Zaujímal sa aj o štúdium gréčtiny a latinčiny. Na univerzite vyštudoval právo. V roku **1769** bol zvolený ako poslanec do virginského zastupiteľstva. Ovplyvnený osvietenstvom napísal viacero politických a filozofických diel. Jedno z nich (Summary View of the Rights of British America) poslúžilo ako inštrukcie pre delegátov prvého Kontinentálneho kongresu. V diele Jefferson dokazoval, že pôvodní osadníci kolónií prišli vo vlastných záujmoch a nie ako zástupcovia anglickej vlády. Trval na tom, aby si koloniálna a britská vláda podelili vládnu moc a obidve boli zodpovedné za ochranu slobôd a práv ľudí. Deklarácia nezávislosti, ktorú v podstate navrhol Jefferson v júni **1776** na prerokovanie druhému Kontinentálnemu kongresu, vyjadrovala nespokojnosť kolonistov s britskou vládou. V období, keď bol prezidentom G. Washington **(1789 - 1794)**, zastával Jefferson post ministra zahraničných vecí. Predovšetkým sa snažil nadviazať obchodné zmluvy s pevninskou Európou ale i s Veľkou Britániou. Jeho snahu však ukončil Kongres, ktorý návrh neschválil. V roku **1796** sa jeho meno objavilo na kandidátke opozičnej republikánskej strany. Dostal druhý najväčší počet hlasov a podľa vtedy platného volebného systému sa stal v roku **1797** viceprezidentom.

Abraham Lincoln, 16. prezident **Spojených štátov amerických (1861-1865)**, ktorý dovedol Úniu k víťazstvu v občianskej vojne a výraznou mierou prispel k zrušeniu otrokárstva v USA. Vyštudoval právo. Ako predstaviteľ strany Whigov a neskôr Republikánskej strany zaznamenal viaceré politické úspechy. Po skončení občianskej vojny bol zástancom mierneho postupu voči štátom Juhu. Dňa **14. apríla 1865** bol na neho v Fordovom divadle vo Washingtone spáchaný atentát, ktorý spáchal známy herec divadla. Podrobnosti atentátu nie sú do dnes známe. Atentát bol plánovaný aj na iných popredných predstaviteľov Severu. Plánované útoky však boli však odhalené alebo sa nepodarili. Abraham Lincoln však podľahol zraneniam a na druhý deň zomrel.

Ulysses Grant, generál Únie počas občianskej vojny v USA a 18. prezident Spojených štátov Amerických **(1869-1877)**. Vyštudoval známu vojenskú akadémiu vo Westpointe. Stal sa hlavným strojom vojenského úspechu Únie vo vojne proti Juhu. Jeho víťazstvá mu zabezpečili post veliteľa všetkých vojsk Severu. Po bitke pri Petersburgu a dobytí Richmondu prinútil veliteľa južanských vojsk, Roberta Leeho, aby podpísal kapituláciu Juhu pri Appotommaxe.

Dátumy:

- 1608 - Francúzi založili Québec
- 1718 - Francúzi založili New Orleans
- 1925 - Holanďania založili Nový Amsterdam
- 1607 - Angličania založili Jamestown
- 1620 -
- 1629-1630 - Angličania založili Massachusetts
- 1636 - Angličania založili Connecticut

1632 - Angličania založili Maryland
1664 - anexia Nového Holandska
1779 - Angličania založili New Hampshire
1636 - založenie Harvardskej univerzity v Cambridgi
1701 - založenie Yalskej univerzity
1713 - vojna o španielske dedičstvo
1740-1748 - vojny o rakúske dedičstvo
1756-1763 - sedemročná vojna
8.9. 1760 - kapitulácia Montrealu
1763 - mierová zmluva v Paríži
1733 - londýnsky parlament prijal zákon, ktorý Američanom zakazoval kupovať melasu na francúzskych Antilách
1730 - kolónie začali vydávať vlastné bankovky
1736 - kráľovský výnos, ktorý zakázal osadníkom prenikať za Appalačské pohorie
1756 - zákon o kolkovnom
16.12. 1773 - Bostonské pitie čaju
1774 - zákon, podľa ktorého mali byť dôstojníci koloniálnej armády obvinení z vraždy súdení v Británii
5.9.1774 - prvý Kontinentálny kongres vo Philadelphii
apríl 1775 - bitka pri Concorde
10.5. 1775 - druhý Kontinentálny kongres
1776 - vznik americkej vlajky
4.7.1776 - vznik Spojených štátov amerických
1777 - prvá ústava USA
1778 - Briti obsadili prístav Savannah a Charleston
17.10. 1781 - kapitulácia Britov
3.9. 1783 - mierová zmluva vo Versailles
1786 - povstanie farmárov
17.9.1787 - schválenie novej ústavy USA
4.3.1789 - slávnostné vyhlásenie novej ústavy
1861-1865 - občianska vojna v USA
4.2. 1861 - 11 štátov vyhlásilo Konfederáciu
9.4.1865 - podpísanie kapitulácie
1.-3. 6. 1863 - bitky pri Gettysburgu
1864 - obsadenie Atlanty
23.-25. 11. 1863 - bitky pri Chatanooge
1864 - bitka pri Savannah
1865 - dobitie Richmondu
22. 9. 1862 - Vyhlásenie o oslobodení otrokov
1862 - Lincoln podpísal Homsted act
1865-1877 - obdobie rekonštrukcie
1865 - atentát na Lincolna

Osobnosti:

Louis Jolliet
Alexander Hamilton
Benjamin Fraklin
Danie Shays
generál Burgoyne
generál Rochambeau
George Washington
Henry Hudson
Jacques Marquette

Pojmy:

kolónie
Východoindická spoločnosť
Anglikánska cirkev (puritáni)
loď Mayflower
guvernér
sekta kvakerov
hraničiar
Harvardská univerzita
Yalská univerzita
Ústava USA tzv. Konfederčné články
nezávislosť USA
Nová ústava
kongres
senát
snemovňa reprezentantov
volitelia
najvyšší súdny dvor

Jakub I.	Irokézska liga	abolicionisti
Jakub II.	vojna o španielske dedičstvo	Republikánska strana
John Adams	vojna o rakúske dedičstvo	Konfederácia
John Brown	sedenročná vojna	Vyhlásenie o oslobodení otrokov
Juraj III.	merkantilizmus	Homestead act
Karol II.	trojuholníkový obchod	obdobie rekonštrukcie
lord Cornwallis	otroci	
Ľudovít XIV.	zákon o kolkovnom	
Mária II.	výslovný zákon	
Rober E. Lee	Townshendove zákony	
Robert La Salle Cavalier	"Bostonský masaker"	
Samuela de Champlaina	"Bostonské pitie čaju"	
Thomas Jefferson	prvý kontinentálny kongres	
Thomas Pain	Deklarácia práv a sťažností	
Ulysses S. Grant	druhý kontinentálny kongres	
William III.	Zdravý rozum	
William Penn	Deklarácia o nezávislosti	
William T. Sherman	Spojené štáty americké	

Geografické údaje:

Appalačské pohorie
Appotommax
Atlanta
Baltimore
Boston
Cambridge
Connecticut
Gettysburg
Charleston
Chatanooge
Jamestown
Južná Karolína
Kansas
Manhattan
Maryland
Massachusetts
Mexický záliv
Mississippi
Montreal
New Hampshire
New Orleans
New Yersey
New York
Newyorský záliv
Nové Anglicko
Nové Holandsko
Nové Škótsko

Nový Amsterdam
Paríž
Pennsylvánia
Philadelphia
Plymouth
Port Royal
Québec
Rhode Island
rieka Svätého Vavrinca
Richmond
Savannah
Severná Amerika
Severná Karolína
Spojené štáty americké
Texas
Veľké jazerá
Virgínia
Washington
Westpoint
Yorktown